

NII AYIKWEI PARKES

Sinise linnu saladus

Inglise keelest tõlkinud Heili Sepp

Tõlgitud väljaandest:

Nii Ayikwei Parkes
Tail of the Blue Bird
London, Jonathan Cape, 2009

Toimetanud Katrin Kern
Korrektuuri lugenud Triinu Tamm
Kujundanud Maris Kaskmann

© Nii Ayikwei Parkes, 2009

© Tõlge ja saatesõna. Heili Sepp ja Loomingu Raamatukogu, 2024

© Kaanefoto. Rosa Ablah, 2021

Kolleegium

Toomas Haug, Tiit Hennoste, Maarja Kangro, Lauri Kitsnik, Hasso Krull,
Maria-Kristiina Lotman, Ilona Martson, Mati Sirkel, Elle-Mari Talivee,
Marek Tamm, Jaak Tomberg, Udo Uibo

Toimetus

Harju 1, 10146 Tallinn
Tel: 627 6425
E-post: LR@loominguraamatukogu.ee

Trükkinud Tallinna Raamatutrükikoda

ISSN 1406-0515

ISBN 978-9916-713-91-4 (trükis)

ISBN 978-9916-713-92-1 (epub)

*Mu emale, Mary Na Akuyea Parkesile,
kes lubas mul unistada;
Christopher Wellsile,
kes õpetas mulle ühel pärastlõunal
kannatlikkuse ja läbirääkimiste kunsti,
ja mu isa Jerry mälestuseks,
kes õpetas mind vara tõusma.*

*Hakkame otsima oma lootuse talismani
prügi seest ses jäätmehunnikus.
See maa, mu vend...*

Kofi Awoonor

*kwasida - nkyi kwasi*¹

Lindude laul pole hetkekski katkenud. Kui vaatad, siis näed, et mis ka ei juhtuks, linnud laulavad oma laulu. Minu vanaisa ajal oli mets tihe-tihe ja kõrgem ka; laanesea tapmiseks ei tulnud meil kaugele minna. Ojaa, nende jälg algas küla serval ning kuldiliha maik oli meile kui vesi, nõnda palju sõime. See on mul hästi meeles. Sead, nemad on nüüd läinud sügavale-sügavale. Aga kõik asjad on Onyame suurtes kätes. Vaid Onyame, too särav, teab, miks kitsesitt nii kaunis on. Meie ei kurda. Kui metsa lähen, siis näen, et ilm on imeline. Linnud on igat värvi värvilised. Punased, meresinised, kollased, mõned jusku lehed puus, mõned valged nagu värske kalingur. Mis elajaid siit kõiki ei leia! Kõige pisem saak, mille olen koju toonud, on adanko. (Adankot püüda pole raske. Neil on kõrvad kikkis isegi siis, kui nad peitu poevad, ja nii sa neid näedki. Oleks mina nad loonud, siis oleksin pannud adanko silmad tema enese kaitseks ta teravatipuliste kõrvade otsa, aga siis ei õnnestuks mul neid muidugi püüda. Võib-olla teeks nälg mulle siis otsa peale. Ojaa, ndanko. Nad on kärmed, aga mul on palju püüniseid. Nisuke see jahimehe elu on.)

1 Romaani peatükkide pealkirjad viitavad akani nädalapäevadele. Kuna akani kultuuril ja keel(t)el on romaanis tähtis roll, siis olgu märgitud, et akani rahvas on Ghana suurim etniline grupp, millel on mitmeid alamgrupe, sh akuapemid, bonod ja asanted. Tvii keel kuulub akani keelerühma ja sellel on omakorda kolm dialekti – akuapemi, bono ja asante. Akani kalender koosneb 42-päevastest tsüklitest (*adaduanan*’id), mis jagunevad omakorda seitsmepäevasteks nädalateks (*nawotwe* – otsetõlkes „kaheksapäevak“). *Kwasida – nkyi kwasi* tähendab *adaduanan*’i kolmanda nädala seitsmendat päeva, mille nimetus viitab päikesele, puhastumisele ja töökeelule. Järgmised pealkirjad tähendavad esmaspäeva (*dwowda*), teisipäeva (*benada*), kolmapäeva (*wukuda*), neljapäeva (*yawda*), reedet (*fida*) ja laupäeva (*menada*). Autor on leidnud, et romaan on piisavalt mõistetav ka Aafrika keelendeid selgitamata. Seetõttu ei ole neid sõnu tekstis edaspidi tõlgitud, kuid huviliste jaoks on lisatud raamatu lõppu siiski sõnastik selliste väljendite paremaks mõistmiseks. – *Siin ja edaspidi tõlkija märkused.*

Nõnda siis meie ei kurda. Külal läheb hästi. Me oleme pealiku küla lähedal ja saame kõik asjad tema ette viia. Aga meil on ainult kaksteist peret, nii et miskit tüli meil pole. Peale Kofi Atta. Ta on minu sugulane, aga enne veel, kui õppisin kangast kandma, ütles mu ema mulle, et tema toob küll meile häda kaela. Mäletan seda; mu isa oli toonud eelmisel õhtul otwe – inglismehe keeles *antiloobi* – ja emal kees potis abenkwan.

Yaw Poku², ütles ema, kui sa oma sugulasega mängid, siis hoia silmad lahti, oo.

Yoo.

Yaw Poku! (Emal oli kombeks öelda mulle asju kaks korda.) Ma ütlesin, et hoia silmad lahti, kui sa Kofi Attaga mängid. Saad aru?

Yoo.

Ta võttis mu käe ja pani mulle peo peale maitsmiseks kuuma suppi. Siis ütles ta: Kas sa ei tea, et naine, kes ta ema sünnitusel aitas, kaotas tema nabanööri ära? Ema vangutas pead. See on matmata. Too poiss toob ühel päeval mure kaela.

Nii et vahest ei peaks ma olema üllatunud, aga ma olin unustanud. Me ei mõtle sellistele asjadele. Need on nagu valgus. Päevaajal on valgus alati olemas ja me ei mõtle sellele, aga mina, Yaw Poku, olen jahimees ja nõnda valgus üllatab mind. Olen harjunud metsa hämarusega, sellega, kuidas valgus langeb minu peale nagu väitsasälgud, kui ma liigun. Kui metsas käin, siis on heli valgusest eredam ja nõnda valgus üllatab mind. Samal moel tabas üllatus mind seegi kord, ehkki ema oli manitsenud mind silmi lahti hoidma – *vaata ette!*

Olime kuskil omade juures, kui nad tulid. Esimesena ilmus too noor naine, kelle pilgul polnud püsi. Hmm, kuna te juba siin olete, siis laske ma räägin teile. Esivanemad ütlevad, et tõde on napp, aga sebi, kui lugu on vilets, siis on isegi tõde lai nagu kärnkonn, millest auto on üle sõitnud mõnel sellisel uuel teel, nagu nad ehitavad. Mina – too, kes kükitab, too, kes jälgib –, mina, Yaw Poku, kes ma olen rännanud läbi kõik metsad Ate wast Kadeni, näinud iga kabrikut, laanesiga, kobrat ja leopardi, kes meie maal ringi tiirutavad, olin üllatunud. Aga laske ma jutustan teile selle loo, enne kui see jahtub. See oli mu vanaisa, Opoku, too, kelle käed polnud kunagi tühjad, kes rääkis mulle, et lugu, mida

² Poku hääldub rõhuga viimasel silbil. Sama reegel kehtib näiteks ka edaspidi ette tulevate nimede Khusi ja Mensisi puhul.

inglismees nimetab *ajalooks*, on peamiselt peene tindiga maalitud valed. See siin pole selline lugu. Öeldakse, et tark võrgupunuja Ananse³ kõneoskust ei müünud, ja nõnda ma siis kõnelen. Ma räägin selle loo.

Oli kwasida, nkyi kwasi – vaid *nädal* enne kuru-kwasit, kui oleks tabu rääkida, sebi, surmast ja matustest. Üks nawotwe enne seda, kui ohverdasime kahja neile, kes teisel pool. Olen päevas kindel, aga kui arvate, et valetan, võite bonodelt üle küsida, nemad on pidanud asantehene päevade arvet juba aastasadu.

Olime kuskil omade juures, kui ta tuli. Too, kelle silmad ei püsinud paigal. Mina ise tulin parasjagu palmiveinilaskja hütist. (Naine, kes müüb palmiveini, ei kauple kwasidal. Ta elas kuus aastat suures linnas, Accras, ja kui ta tagasi tuli, siis keeldus ta *pühapäeviti* töötamast. Enne linna minemist müüs ta ikka tee ääres tomateid, aga see on juba üks teine lugu.) Palmiveinilaskja andis mulle suure pudelkõrvitsatäie oma *erilist* ja olin teel tagasi oma hütti, kui kuulsin, et too naine karjub nagu püünisesse jäänud roorott. Mina oma palmiveiniga ei mängi, oo ei, nõnda ma siis läksin ja panin selle oma hüti nurka maha, ise aga tulin külasüdamesse tweneboa-puu juurde.

Naisel oli seljas miski lühi-lühike seelik. Reied paistsid, sebi, aga jalad olid nagu kaks noore otwe esikoiba – pe-eenikesed. (Hiljem sain teada, et ta oli miski *ministri* sõbratar. Hmm. See ilm on imesid täis.) Tema *sohver* oli üle kere *khakis* jusku vana kolonist ja tahtis naist paigal hoida, aga too raputas pead ja kisendas. Ja korraga võttis naine oma jõu kokku ja jooksis heleda auto poole, mis oli tee ääres. *Sohver* liikus tema järel nagu tolm.

Kui ma küsisin lastelt, Oforiwaalt, Khusilt ja kaksikutelt – Panyinilt ja Kakralt –, kes mängisid parajasti külasüdames, mis juhtus, ütlesid nemad, et *helebeež Benz* jäi seisma ja naine käis sinise peaga linnu kannul (tõsi ta on, et meie külas on palju ilusaid asju) ja haaras siis ninast kinni. Ta kutsus oma *sohvri* ning nad nuhutasid õhku nagu koerad, kuni jõudsid Kofi Atta hüti juurde. Nad ütlesid agoo, aga keegi ei vastanud. Siis tõstis *sohver* kete ja hoidis seda üleval ning naine astus

3 Anansi (Ananse) – triksterlik tegelane akani folklooris, keda seostatakse lugude jutustamise ja tarkusega ning kujutatakse ämblikuna. Anansi lood on osa kõigi akani rahvagruppide suulisest pärimusest. Rahvajuttudes esineb ta sageli Kwaku (või Kweku) Anansena, kes eirab norme ning ületab takistused nupukuse ja vastase ülekaalutamise teel. Iga selline lugu annab mõne moraalse õppetunni.

sisse. Siis ta karjuma hakkaski. Oli alles hommik ja selle heli peale jäi mets vakka. Aga imevärki lugu on hoopis see, mis juhtus pärast nende lahkumist. Tõsi ta on. Kõike pole näinud isegi kotkas mitte.

Päike oli otse kõrgpunktis nagu nael kesk taevalage. Mina puhkasin tweneboa-puu lähedal mahalangenud palmitüvel ja kuulasin parasjagu oma *raadiot* (viimasel ajal püüan ma kinni tolle uue Koforidua⁴ *Sunrise-FM-i*), rüüpasin oma palmiveinikest ja vaatasin mängivaid lapsi ning siis tulidki nemad. Esimene auto sõitis täiskiirusel puu poole ja sai kiiksatades pidama ning liiva lendas nagu riisiaganaid. Puuvõrades oli kaks aburuburut. Ja seda ma ütlen, et kui esimese auto lähedal peatusid teised sõidukid, siis lendasid linnud minema, tehes kurguga veevalamise häält ja lehvitades tiibu nagu pöörased. Kokku oli viis autot. *Politseiautot*. Aga esimene auto polnud üldsegi selline nagu need *politseiautod*, mida ikka vahel näeb. See oli *Pinzgauer*, mille katusel oli pikk *antenn*; sedasi ma mõistsingi, et asi on tähtis. *Pinzgauereid* kasutab sõjavägi, kui nad käivad džunglis harjutamas; olen neid oma jahilkäikudel näinud.

Pinzgauerist astus välja *tsiviilrõivas* tähtis nina. Ta kandis *teksadel* suurt musta abomut ja sõi maapähkleid.

Kes siin vastutab?

Lapsed osutasid suure kapokipuu suunas, mis seisab teispool Asare istandikku. *Pealik elab tolles külas seal.*

Autodest olid tulnud välja teised *politseinikud*, kõik mustas-mustas mundris. Meie külas oli tol päeval üks, kaks, kokku üheksa *politseinikku*. Too, kes oli *tsiviilrõivas*, vaatas vasemale ja paremale, siis nägin, kuidas ta heitis pilgu puu taha, mu ema sinisele sanyaa-kausile, mille olin pärast tema surma oma hüti katusele tõstnud. Mäletan, et ta vedas sellega vett, kuni see oli läbinisti auguline, siis viis ta selle oma aiamaale ja korjas sinna juurvilju, kuni selle põhi oligi vaid üks suur auk. Panin selle oma katuseõlgedele, et näeksin metsast tulles oma maja juba kaugelt. *Politseinik* vaatas ja mina vaatasin siis ka. Ja korraga vaatas ta mulle otsa ning näitas sõrmega.

Sina, kas sa inglise keelt räägid?

Oeh. Mõtlesin, et see mees kas ei austa või, sebi, sest olen pea paljaks ajanud, ei näe mu seitsekümnet ja nelja eluaastat. Räägib minuga ja ise

⁴ Koforidua on Ghana Idapiirkonna pealinn. Ghana jaguneb administratiivselt kuueteistkümneks regiooniks.